

ประสิทธิผลโครงการคุยกับลูกหลานเรื่องเพศ

ชูชัย นิจไตรรัตน์¹ ภาวนา เหยียนระวี²

บทคัดย่อ

การแก้ปัญหาท้องในวัยรุ่นที่ผ่านมามุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรเพศศึกษาในโรงเรียน ครอบคลุมโรงเรียนในจังหวัดต่างๆทั่วประเทศทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้แนวคิดเรื่องเพศและการมีเพศสัมพันธ์อย่างมีความรับผิดชอบ มีการพัฒนาทักษะชีวิต มีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนของครูในโรงเรียน แต่กลยุทธ์การทำงานป้องกันการท้องในวัยรุ่นที่ยังทำกันน้อยในสังคมไทย คือการพัฒนาให้มีการสื่อสารเรื่องเพศกันในกลุ่มครอบครัวโดยลดการใช้ค่านิยมของพ่อแม่มาใช้ในการดูแลลูก ลดความขัดแย้งกับวัยรุ่นในหลากหลายเรื่องราว มูลนิธิแพธทูเฮลท์จึงได้จัดทำ หลักสูตรการสื่อสารระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง กับบุตรหลาน โดยทำเป็นคู่มือการจัดกิจกรรมและมุ่งเน้น การอบรมวิทยากร เพื่อให้วิทยากรไปอบรมพ่อแม่และผู้ปกครองในการสื่อสารเรื่องเพศกับลูก การวิจัยประเมินผลในครั้งนี้ประกอบด้วย การสำรวจและสัมภาษณ์เจาะลึก พ่อ แม่ และ ลูกที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อสะท้อนผลการใช้หลักสูตรในการสร้างวิทยากร และการทำให้พ่อแม่สื่อสารเรื่องเพศกับลูกได้ ผลการประเมินใน 4 จังหวัด สรุปได้ว่า หลักสูตรการอบรมมีกิจกรรมและกระบวนการจัดหลักสูตร เป็นที่พอใจของผู้เข้ารับการอบรม ทำให้เกิดวิทยากรของหลักสูตรที่มีความเชื่อมั่นในการใช้หลักสูตรและสามารถทำให้พ่อแม่เปลี่ยนพฤติกรรมในการสื่อสารกับลูกได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่า การนำหลักสูตรไปใช้มี 2 รูปแบบ คือ 1 วัน และ 2 วัน ตลอดจนกลไกในการใช้หลักสูตรที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ที่สำคัญคือ ผ่านระบบโรงพยาบาลหรือกระทรวงสาธารณสุข ผ่านเครือข่ายผู้ปกครองของ กระทรวงศึกษา และ ผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ขึ้นกับทุนมนุษย์ และทุนสังคมของแต่ละพื้นที่

คำสำคัญ: การสื่อสาร , วัยรุ่น , เพศศึกษา

Effectiveness of Parent- Teenage Communication About Sex Program

Chuchai Nijtairat Pawana Wienrawee

Abstract

School sex education has been used as the main intervention to prevent teenage pregnancy and promote responsible sex. Participatory teaching and learning methods has been promoted to enhance a student's life skill rather than knowledge. It was successful to a certain extent. However another influencing factor such as the family factor such as parent teenager communication has not been formally developed and introduced. Path to Health Foundation (P2H) has developed the training for trainer curriculum to change the parent's attitude, confident and communication skill and tried out in four provinces in Thailand. Triangulative evaluation results indicated that this curriculum is effective in enhancing the trainees' confident to become a trainer for their network. Moreover, the parents who attended the program organized by the second level trainer have changed their attitude towards their teens and able to communicate confidently with their teens. In addition, the original curriculum was designed for two days, but in practice, it was carried out in two patterns, one day and two days. This is due to the context and time availability of the parents. Regarding the implementation support, this curriculum received supports from different networks such as a parent network, Ministry of Education, the community hospital network, Ministry of Public Health, and the local government, Ministry of Interior. Therefore, it can be concluded that the parent – teen communication curriculum is effectively for promoting parent's communication behavior, and can be efficiently support by at least three ministries in Thailand context.

Keywords: Communication, Teenagers, Sex education

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายใต้โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจซึ่งมีจุดเน้นสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรเพศศึกษาในโรงเรียนมาอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมโรงเรียนในจังหวัดต่างๆทั่วประเทศทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้แนวคิดเรื่องเพศและการมีเพศสัมพันธ์อย่างมีความรับผิดชอบ มีการพัฒนาทักษะชีวิต มีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนของครูในโรงเรียน แต่เมื่อวิเคราะห์หลักการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมวัยรุ่น และช่องว่างของการทำงาน ป้องกันการท้องในวัยรุ่นพบว่าส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาที่ยังทำกันน้อยในสังคมไทย คือการพัฒนาให้มีการสื่อสารกันในครอบครัว ระหว่างพ่อแม่ และวัยรุ่น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของการดำรงชีวิต และค่านิยมในสังคมทำให้พ่อแม่สื่อสารน้อยลง^{1,2} พ่อแม่ใช้ค่านิยมของตนเองมาใช้ในการดูแลลูก ทำให้เกิดความขัดแย้ง กับวัยรุ่นในหลากหลายเรื่องราว^{3,4,5} ดังนั้น มูลนิธิแพธทูเฮลท์ (PATH to health) จึงได้จัดทำหลักสูตรที่มีชื่อว่า หลักสูตรการสื่อสารระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง กับบุตรหลาน โดยทำเป็นคู่มือการจัดกิจกรรมและมุ่งเน้นการอบรมวิทยากร เพื่อให้วิทยากรไปอบรมพ่อแม่และผู้ปกครองในการสื่อสารเรื่องเพศกับลูก ในจังหวัดเป้าหมาย คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี สมุทรปราการ และเพชรบุรี โดยมีภาคีเครือข่ายใน 4 จังหวัดเข้าร่วม และหวังให้สามารถอบรมพ่อแม่ได้ถึง 10,000 คน โครงการคุยกับลูกหลานเรื่องเพศ⁶ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ริเริ่มในโครงการ The Power of Human Energy โดย มูลนิธิแพธทูเฮลท์ได้จัดทำร่วมกับบริษัท เซฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิตจำกัด โดยมีเหตุจูงใจสำคัญของมูลนิธิแพธทู

เฮลท์และกลุ่มคนตลอดจนเครือข่ายที่ทำงานเรื่องเพศศึกษาเพื่อลดปัญหาการท้องในวัยรุ่น

วัตถุประสงค์ในการประเมินผลครั้งนี้คือ

1. ประสิทธิภาพหรือความสำเร็จของหลักสูตร ในเรื่อง กระบวนการจัดหลักสูตร และผลลัพธ์ในการสร้างวิทยากรและการเปลี่ยนพฤติกรรม การสื่อสารของพ่อแม่หลังจากเข้ารับการอบรมจากหลักสูตร
2. ถอดบทเรียนรูปแบบหรือกลไกในการใช้หลักสูตรที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่

วิธีการประเมินผล

รูปแบบการวิจัยเป็นการประเมินผลด้านการสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมก่อน และ หลังการอบรม จาก 4 จังหวัด เป้าหมาย ด้วยแบบสอบถามเก็บข้อมูลเชิงปริมาณที่โครงการสร้างขึ้น และเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ เจาะลึก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ ผู้เข้ารับการอบรมที่เข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเดือนสิงหาคม 2557 ถึงเดือนมกราคม 2558 ใน 4 จังหวัด เป้าหมายซึ่งถูกเลือกมาแบบเจาะจง บนเงื่อนไขการยินดีเข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วยการตอบแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลคือ 1) แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมในเรื่องเนื้อหา

กิจกรรมการอบรม วิทยากร และ ความพึงพอใจ ในการจัดประชุมในภาพรวม และ 2) แนวคำถาม สัมภาษณ์ผู้ปกครองและลูกเกี่ยวกับมุมมองเรื่อง เพศ

ข้อตกลงในการประเมินผลหลักสูตรและ โครงการ

1. การประเมินกระบวนการอบรม หลักสูตรครั้งนี้เน้นการสอบถามความคิดเห็นของ ผู้เข้ารับการอบรม
2. การประเมินวิทยากรที่เกิดจากการ อบรม เน้นการประเมินประสบการณ์ และความ เชื่อมั่นของวิทยากรโดยใช้แบบประเมินตนเอง และ ความรู้สึกนึกคิด และแรงจูงใจในการเป็น วิทยากรของหลักสูตรมาเป็นผลสะท้อน ความสำเร็จของหลักสูตร

ระยะเวลาการประเมิน

ระหว่างเดือนสิงหาคม 2557 ถึงเดือน มกราคม 2558

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิง พรรณนา ความถี่ ร้อยละ และ ค่าเฉลี่ย ข้อมูล เชิงคุณภาพ

ผลการประเมิน

ผลการประเมิน นำเสนอเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 คุณลักษณะของผู้เข้ารับการอบรม และลูกหลาน ส่วนที่ 2 ส่วนที่เกี่ยวกับวิทยากร การอบรมที่จัดขึ้น และ ความสำเร็จที่วิทยากร รับรู้และต้องการพัฒนา ส่วนที่ 3 ความคิดเห็น

ต่อหลักสูตรและการจัดอบรมของผู้เข้ารับการ อบรม และ ส่วนที่ 4 ผลการสัมภาษณ์เจาะลึก พ่อ แม่ และ ลูก ที่สะท้อนผลลัพธ์การ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังผ่านการอบรม

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะผู้เข้ารับการอบรมและ ความสัมพันธ์กับลูกหลาน

ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง อายุระหว่าง 41 – 60 ปี อาชีพ แม่บ้าน รองลงมาคือ รับจ้าง ค้าขาย ทำนา ทำ ไร่ รับราชการและพนักงานบริษัท ตามลำดับ

ผู้เข้าอบรมเป็นผู้ดูแลเด็กในฐานะแม่ รองลงมาคือ ตายาย ปู่ย่า พ่อ ลุง ป้า หรือ น้า อา เรียงตามลำดับ ยกเว้น จังหวัด สมุทรปราการ แม้จะมีแม่เป็นผู้ดูแลแต่คิดเป็น ร้อยละที่น้อยกว่าจังหวัดอื่นเกือบ 1 เท่า คือ ร้อยละเพียง 35 ในขณะที่ภาพรวมและจังหวัด อื่น มีแม่เป็นผู้เลี้ยงดูคิดเป็นร้อยละประมาณ 60 -70 แต่ ปู่ย่า ตายาย มีจำนวนใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละประมาณ 15 -20 ซึ่งมากกว่า จังหวัดอื่น

การอบรมส่วนใหญ่ปรับจาก 12 ชั่วโมง เป็น 6 ชั่วโมง หรือ 1 วัน ทั้งนี้เนื่องจาก ข้อจำกัดในเรื่องเวลา

ส่วนที่ 2 ผลการจัดหลักสูตรในเรื่องการพัฒนา วิทยากร การอบรมที่จัดขึ้น และ ความสำเร็จที่ วิทยากรรับรู้และต้องการพัฒนา

การประเมินความสามารถของวิทยากรที่ผ่าน
การอบรมของหลักสูตรและทำหน้าที่วิทยากร
ในแต่ละพื้นที่

เนื่องจากโครงการคุยกับลูกหลานเรื่อง
เพศ มีจุดเน้นในการพัฒนาวิทยากรด้วยการ

อบรมเป็นสำคัญ ดังนั้น การประเมินผลจึงเน้น
โอกาสในการฝึกฝนเป็นวิทยากร และความ
เชื่อมั่น ดังนี้

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของหลักสูตรในการสร้างโอกาสในการฝึกทำกิจกรรมต่างๆ ในฐานะวิทยากรหลัก
(ตอบได้มากกว่า 1 กิจกรรม)

กิจกรรม ของการอบรม	กรุงเทพมหานคร		นนทบุรี		สมุทรปราการ		เพชรบุรี		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ความรู้สึกรู้สีกของการ เป็นพ่อแม่	7	100.0	4	66.7	17	48.6	17	48.6	31	58.5
2. สัมผัสชุมชน	0	-	0	-	4	11.4	4	11.4	4	7.5
3. เส้นชีวิต	6	85.7	4	44.7	22	62.9	22	62.9	35	66.0
4. เลือกข้าง	0	-	0	-	3	8.6	3	8.6	3	5.7
5. ย้อนรอยวัยรุ่น	5	71.4	3	50.0	18	51.4	18	51.4	27	50.9
6. เกม กิจกรรม สนทนาการ	2	28.6	3	50.0	12	34.3	12	34.3	19	35.8
7. เรื่องเพศของ วัยรุ่น	0	-	2	33.3	13	37.1	13	37.1	17	32.1
8. เรื่องเพศของ วัยรุ่น: ฝึกตอบ คำถาม	0	-	3	50.0	14	40.0	14	40.0	19	35.8
9. เราทำแบบนี้กับ ลูกบ่อยไหม	5	71.4	2	33.3	18	51.4	18	51.4	28	52.8
10. ฝึกฟังอย่างตั้งใจ	5	71.4	3	50.0	1	2.9	1	2.9	11	20.8
11. เจอแบบนี้ทำไงดี	0	-	0	-	0	-	0	-	1	1.9
12. แบบสำรวจการ เป็นพ่อแม่	0	-	2	33.3	8	22.9	8	22.9	11	20.8

ในภาพรวม กิจกรรมของหลักสูตรที่วิทยากรได้มีโอกาสฝึกฝนมาก ได้แก่ กิจกรรมเส้นชีวิต กิจกรรมความรู้สึกของการเป็นพ่อ แม่ เราทำแบบนี้กับลูกบ่อยไหม และ ย้อนรอยวัยรุ่น เมื่อพิจารณาแยกรายจังหวัด กิจกรรมที่วิทยากรใช้ และมีโอกาสฝึกฝนก็ยังอยู่ในกลุ่มกิจกรรมชุดเดียวกัน

เมื่อสัมภาษณ์เจาะลึกวิทยากรในแต่ละจังหวัด วิทยากรได้ให้ความเห็นในเรื่องกิจกรรมที่โดนใจ และรู้สึกที่ใช้แล้วเกิดประโยชน์ ทำให้ได้แง่คิด วิทยากรเลือกใช้บ่อยๆ เหมือนกันทุกพื้นที่คือ

1. แนะนำตัวผ่านภาพ
2. สสำรวจชุมชน
3. เส้นชีวิต
4. ย้อนรอยวัยรุ่น
5. เราทำแบบนี้กับลูกบ่อยไหม
6. ฝึกฟังอย่างตั้งใจ

7. กิจกรรมที่เลือกใช้บางครั้ง บางพื้นที่ ได้แก่ คำถามเรื่องเพศ เลือกข้าง และเจอแบบนี้

กิจกรรมที่มักจะตัดออกกรณีเวลาจำกัด ทีมวิทยากรมักเลือกตัดกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของพ่อแม่ เช่น

“สำรวจชุมชน มีการปรับให้เหลือแค่ 10 โจทย์ เพื่อให้พ่อแม่เห็นสถานการณ์ในชุมชนเท่านั้น ถ้าทำแล้วมีหลายหัวข้อ ถ้าไกลออกไปจะมองไม่เห็น บางคนไม่กล้าพูด บางโจทย์ไม่สามารถหาคำตอบได้”

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อหลักสูตรและการจัดอบรมของผู้เข้ารับการอบรม

การประเมินความสำเร็จของหลักสูตรสะท้อนโดยผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมดสามารถนำเสนอได้ดังนี้

ในภาพรวม ผู้เข้ารับการอบรมชอบกิจกรรมของหลักสูตรเกือบทุกกิจกรรม และเชื่อว่านำไปใช้ได้มากถึงร้อยละ 85 – 99

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อกิจกรรม และ การนำการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันตามจังหวัด

กิจกรรม	กรุงเทพมหานคร			นนทบุรี			สมุทรปราการ			เพชรบุรี		
	ได้เข้า	สนุก มี	นำไปใช้	ได้เข้า	สนุก มี	นำไปใช้	ได้เข้า	สนุก มี	นำไปใช้	ได้เข้า	สนุก มี	นำไปใช้
	ร่วม	ประโยชน์	ได้	ร่วม	ประโยชน์	ได้	ร่วม	ประโยชน์	ได้	ร่วม	ประโยชน์	ได้
แนะนำตัวผ่านภาพ	94.8	100	100	100	82.1	80.8	99.6	99.5	99.0	100	100	100
สำรวจชุมชน	-	-	-	78.6	100	85.7	98.0	98.5	98.7	37.5	83.3	100
เส้นชีวิต	96.4	97.6	100	89.3	100	85.7	99.6	99.5	100	100	100	100
เลือกข้าง	-	-	85.3	25	66.7	33.3	99.2	98.9	100	61.8	100	100
ย้อนรอยวัยรุ่น	96.5	98	100	89.7	100	89.3	99.2	99.5	100	100	100	100
คำถามเรื่องเพศ	97.9	100	100	87.0	100	89.3	97.2	98.6	98.9	100	97	96.6
เราทำแบบนี้กับลูกบ่อยไหม	98	100	100	85.0	100	87.5	98.8	99.4	99.5	97.1	92	95.3
ฝึกฟังอย่างตั้งใจ	98	95.2	100	85.7	100	87.5	98.0	100	99.2	94.1	100	96.8
เจอแบบนี้ทำอย่างไร	100	92.0	100	84.2	80.0	84.2	81.0	100	95.2	46.6	100	100
ทบทวนการเรียนรู้	100	100	100	80	100	88.5	99.2	99.1	99.1	64.0	100	100
สรุปการเรียนรู้	98	97.7	100	100	82.1	80.8	98.5	100	99.2	64.0	92.3	100

เมื่อพิจารณารายจังหวัด ผู้เข้ารับการอบรม ชอบ และเชื่อว่าความรู้จากการจัดกิจกรรมต่างๆของหลักสูตร สนุก มีประโยชน์ น่าจะนำไปใช้ได้ คิดเป็นร้อยละระหว่าง 85-95 ยกเว้นในจังหวัดเพชรบุรี มีผู้เข้ารับการอบรม

ตอบว่าได้ร่วมกิจกรรมบางอย่าง เช่น การเลือกข้าง เจอแบบนี้ทำอย่างไร และสำรวจชุมชน ซึ่งมีร้อยละที่ต่ำกว่ากิจกรรมอื่น คิดเป็นร้อยละเพียง 46 – 66 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 3 ร้อยละของความเชื่อมั่นว่าทำการศึกษาได้แน่ของผู้เข้ารับการอบรมในการสื่อสารด้วยวิธีต่างๆ จำแนกตามประเด็นและพื้นที่หลังการอบรม

	กรุงเทพมหานคร	นนทบุรี	สมุทรปราการ	เพชรบุรี
1. การสัมผัส โอบกอดเหมือนตอนลูกยังเล็ก	71.9	89.4	78.5	85.4
2. การใช้น้ำเสียงปกติมากกว่าเสียงดัง	68.7	73.9	67.6	54.8
3. การให้เหตุผลเมื่อไม่เห็นด้วยกับการกระทำของลูก	75.7	72.3	67.1	7.2
4. การตอบคำถามเรื่องเพศ	62.3	78.3	65.6	40.5
5. การตอบคำถามเรื่องการมีแฟน หรือคบเพื่อนต่างเพศ	68.4	83.0	73.9	71.4
6. การตอบคำถามเรื่องการติดเชื้อโรคเอดส์	75.7	78.3	73.0	81.0

ตารางที่ 4 ร้อยละการทำกิจกรรมระหว่างผู้เข้ารับการอบรมและลูกหลานที่ดูแลหลังเข้ารับการอบรมจำแนกตามจังหวัด

กิจกรรมความสัมพันธ์กับลูกหลาน	ร้อยละ				
	กทม	นนทบุรี	สมุทรปราการ	เพชรบุรี	รวม
พูดคุย/ให้ความปรึกษากับคนในครอบครัว	91.7	95.4	65.9	96.3	79.4
ทำกิจกรรมนอกบ้านร่วมกัน	85.4	77.1	69.7	63.0	73.9
ใช้เวลาภายในบ้านร่วมกัน	89.0	85.0	68.7	80.7	77.1
โอบกอด สัมผัสกัน	87.4	92.4	77.8	78.2	82.1

ตารางที่ 5 ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมต่อกระบวนการจัดการอบรมในภาพรวม

ประเด็น	กทม.	นนทบุรี	สมุทรปราการ	เพชรบุรี	รวม(N = 520)
วิทยากร	63.5	78.7	94.9	100	78.8
เนื้อหา	61.7	76.6	89.0	100	74.5
กิจกรรม	59.1	66.0	90.2	97.6	73.8
อาหาร/อาหารว่าง	43.0	76.6	82.6	88.1	66.7
สถานที่	53.6	72.3	77.0	100	65.2

ความพึงพอใจในกระบวนการจัดอบรมในภาพรวมพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมพอใจในวิทยากรมากที่สุดถึงร้อยละ 78 รองลงมาคือเนื้อหา และ กิจกรรม ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจคิดเป็นร้อยละที่ใกล้เคียงกัน คือ ประมาณร้อยละ 73-74 ส่วนเรื่อง อาหารว่าง และสถานที่ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในระดับใกล้เคียงกัน คือ ประมาณ ร้อยละ 65-66

เมื่อพิจารณารายจังหวัด พบว่า วิทยากรของจังหวัดเพชรบุรีได้รับความพึงพอใจสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 100 ในขณะที่วิทยากรของจังหวัดกรุงเทพมหานครได้รับความพึงพอใจต่ำที่สุดคิดเป็นร้อยละ 63.5 ส่วนเรื่องเนื้อหาและกิจกรรม กรุงเทพมหานครได้รับความพึงพอใจต่ำสุดประมาณร้อยละ 60 เรื่องอาหารว่างและสถานที่ กรุงเทพมหานครได้รับความพึงพอใจต่ำสุดคือร้อยละ 43 -53 เช่นกัน

ส่วนที่ 4 ผลการสัมภาษณ์เจาะลึก พ่อ แม่ และลูก ที่สะท้อนผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังผ่านการอบรม

กรณีศึกษา รายนี้เป็นตัวแทนพ่อแม่-ลูกที่เป็นวิทยากรเคยอบรมมาหลายหลักสูตร เป็น

วิทยากรให้ความรู้เรื่องเอดส์และการป้องกันให้กับชาวบ้านในอำเภอ มีลูกสาว 1 คน และสอนลูกให้อยู่ในกรอบอยู่ตลอด โดยใช้วิธีการบังคับลูก ถ้าลูกทำอะไรผิดไปจากกรอบที่ตั้งไว้ก็จะทำใจไม่ได้เลย ถึงแม้จะเป็นวิทยากรสอนเรื่องเพศและเอดส์ในชุมชน แต่ก็ไม่กล้าคุยเรื่องนี้กับลูกตัวเองจนกระทั่งเจอสถานการณ์ลูกท้องไม่พร้อมเลยทำให้รู้สึกตัวขึ้นมา ตอนแรกทำให้รู้สึกเสียใจและเริ่มตั้งคำถามกับตัวเองว่า “ทำไมไปสอนลูกคนอื่นได้แต่สอนลูกตัวเองไม่ได้” จนได้เข้าร่วมกับหลักสูตรนี้

รายที่ 2 เป็นแม่บ้านขายผลไม้ในตลาดนัดวันอาทิตย์ สามมีอาชีพขับรถรับจ้าง มีลูกสาว 2 คน คนโตแต่งงานแล้ว (เรียนหนังสือไม่จบ) และมีลูกวัยรุ่นอีกคน อายุ 18 ปี เรียนอยู่ชั้น ม.6 สามมีจะเป็นคนทำงานหาเงินให้ลูกและมีสิทธิในการตัดสินใจเรื่องการให้เงินลูก ส่วนแม่เองจะเป็นการทำงานในวันหยุดที่มีตลาดนัด ขายผักและผลไม้

ลูกสาวคนเล็ก เรียนอยู่ชั้น ม. 6 อยากรับเป็นแอร์โฮสเตส เคยเข้าค่ายพัฒนาแกนนำเยาวชน (กลุ่มบางพลี) สอนเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ สอนการใส่ถุงยางอนามัย ลูกสาว

เคยไปเข้าค่ายมา 2 ครั้ง ทำกิจกรรมคล้ายๆ กัน เหตุผลที่ไปก็เพราะครูสอนสุศึกษาให้ไป ครูสอนสุศึกษากับเพศศึกษาเป็นครูคนเดียวกัน แต่ครูมีวิธีการสอนแตกต่างกัน ในการสอนเพศศึกษาจะสอนลึกกว่า ส่วนสุศึกษาจะสอนเรื่องทั่วไป หลังจากเข้าค่ายได้เรียนรู้เรื่องเพศมากขึ้น (เคยเข้าค่ายเพศศึกษาตอนเรียน ม.4 และม. 5) ครูเคยเข้าอบรมเพศศึกษา แต่ครูสอนไม่ได้

รายที่ 3 เป็นแม่และเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านศิริวงศ์ ตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี มีลูก 2 คน คนโตผู้ชาย อายุ 21 ปี ทำงานแล้ว คนเล็กเป็นผู้หญิงเรียนอยู่ชั้น ปวช.1 เป็นครอบครัวใหญ่มีตายายและญาติคนอื่นอาศัยอยู่ด้วยกัน

รายที่ 4 เป็นคุณแม่เลี้ยงเดี่ยว แยกทางกับสามี ทำงานในมูลนิธิวิรัชโรทัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน นอกจากนั้นยังเป็นประธาน อสม. และที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชน มีลูกสาวเรียนอยู่ชั้น ม.6 เป็นประธานสภาเด็กและเยาวชนอำเภอชะอำ คณะกรรมการนักเรียนตำแหน่งเหรียญกษาปณ์และเป็นหัวหน้าห้อง ได้เห็นด้านดี-ไม่ดี ทำให้คิดว่าสามารถเลือกสิ่งที่ดีได้ ได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือประชุมกับแม่ตลอด อนาคตอยากเป็นพยาบาลทหารหรือนักวิชาการสาธารณสุข

รายที่ 5 แม่ซึ่งมีภาวะผู้นำสูง แม่กับลูกเคยทะเลาะกัน ลูกมาขอโทษ แต่แม่มีจิตใจและอ่อนลูก เมื่อมาอบรมได้ดูคลิปเกี่ยวกับเด็กสะท้อนความคิดเห็น ซึ่งเป็นการสะท้อนเรื่องของตัวเองกับลูกสาวด้วย

รายที่ 6 พ่อที่มีความตั้งใจในการเลี้ยงลูก และอยากให้มีการดูแลลูกเพิ่มขึ้น เพื่อให้สังคมดีขึ้น

มุมมองด้านผู้ปกครอง (พ่อ แม่)

การเข้าอบรมหลักสูตร มีเสียงสะท้อนจากการเข้ารับการอบรม ผู้ปกครองรายหนึ่งกล่าวว่า

“เคยอบรมมาหลายหลักสูตร เข้าอบรมหลักสูตรพ่อแม่เมื่อวันที่ 4-5 พ.ค. 2556 พบว่าหลักสูตรนี้จะเจาะเน้นไปที่แม่ ทำให้มีวิธีคิดมากขึ้น ส่วนหลักสูตรอื่นจะสอนเรื่องเอดส์”

รายที่ 2 “เป็น อ.ส.ม. และผ่านการอบรมเรื่องเอดส์มาบ้าง เข้าอบรมหลักสูตรพ่อแม่เมื่อวันที่ 4-5 พ.ค. 2556 บอกว่า

“อำเภอส่งมาให้อบรม พ่อเข้าอบรมพบว่าตรงกับงานที่ทำอยู่ อบรมหลักสูตร 5 วัน (อบรมโดย PATH 2 วันลงฝึกในพื้นที่ 2 วัน และวันสุดท้ายสะท้อนกลับในบทบาทวิทยากร) ชอบวิทยากร เพราะมีลูกเล่นมาทำให้ไม่น่าเบื่อ”

รายที่ 3 “เข้าร่วมอบรมที่โรงเรียนเขาย้อยวิทยา เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2557 เล่าว่าเหตุผลที่อยากเข้าร่วมคืออยากรู้เรื่องเกี่ยวกับวัยรุ่นมากขึ้น เดิมตนเองมีประสบการณ์อยู่แล้วแต่อยากรู้เพิ่มขึ้น....”

สำหรับความคิดเห็นต่อคู่มือ (ปกสีชมพู) ที่แจกให้พ่อแม่ได้อ่านซึ่งมีความคิดเห็นดังนี้

“อ่านน้อย ส่วนมากจะลงไปคุยมากกว่า พูดคุยกับลูกโดยตรง” และ

“ไม่ได้อ่าน ลงมือทำมากกว่า ถ้ามีเรื่องอะไรมา ใครบอกอะไรมาจะคุยกับลูกตรงๆ”

ในเมื่อพ่อแม่ก็คุยกับลูกอยู่แล้ว หลักสูตรนี้ไปช่วยอะไร

ความคิดเห็นต่อหลักสูตร จะเห็นได้ว่าช่วยในเรื่องการปรับอารมณ์ของพ่อแม่ และวิธีการพูดคุยที่มีความเข้าใจมากขึ้น ดังต่อไปนี้

“หลักสูตรทำให้มีวิธีคุยกับลูกตนเอง บางครั้งถ้าไม่คุยหรือพูดไม่ได้จะเรียกลูกมาดุด่าหรือให้ดูตัวอย่าง”

“เดิมแม่กับลูกคุยกันแบบเป็นเพื่อนกันอยู่แล้ว หลังจากอบรมทำให้แม่เข้าใจวัยรุ่นมากขึ้น แม่มีวิธีการเข้าหาวัยรุ่น เลี่ยงลูกแบบเพื่อน”

“ก่อนอบรมจะเลี้ยงลูกให้อยู่ในกรอบของแม่มาตลอด พอลูกออกนอกกรอบแม่รับไม่ได้และพบกับปัญหาที่ลูกท้องในวัยเรียน (ปวส.1) เรียนไม่จบ เมื่อลูกคลอดจึงให้กลับไปเรียนหนังสือใหม่และกำลังจะจบชั้นปวส. ตอนนี้ลูกมีความคิดมากขึ้น สอนลูกให้คิดถึงอนาคตตนเองมากขึ้น โดยยกตัวอย่างจากคนอื่นในหมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ยังสามารถทำใจยอมรับลูกชายซึ่งเป็นเด็กแว้นส์ได้ เข้าใจลูกชายมากขึ้น (ลูกชายชอบเลี้ยงวัว จึงซื้อวัวให้เลี้ยง)”

“ช่วยปรับเรื่องอารมณ์ของแม่ในการคุยกับลูก แต่ก่อนแม่พูดใช้เสียงสูง”

ขอบอะไรในหลักสูตร

เสียงสะท้อนของพ่อแม่ต่อเนื้อหาสาระของหลักสูตร

“สอนให้ลูกรู้วิธีการป้องกันเอดส์ แม้มีวิธีการพูดคุยกับลูก ทำให้ลูกพูดความจริงกับแม่มากขึ้น”

“สอนวิธี “ให้คิดก่อนพูด” กับลูก มีวิธีคิดและวิธีการคุยกับลูกมากขึ้น เนื้อหาที่คุย

เปลี่ยนไป ตามด้วยเหตุผลมากขึ้น ไม่ดู ใช้คำถามแบบเพื่อน เป็นกันเองมากขึ้น (เช่น แต่ก่อนจะใช้คำว่า “ไม่” “ห้าม”)

“วิธีการพูดคุย การสอนลูกให้เข้าใจกัน คุยกับลูกเรื่องเศรษฐกิจของบ้าน ให้ลูกได้รับรู้เรื่องรายจ่ายของครอบครัว พ่อแม่ต้องทำให้ลูกเห็นไม่ใช่แค่การสอนอย่างเดียว สอนให้ลูกคิด”

ประทับใจกิจกรรมไหน เพราะอะไร

จากการเข้าร่วมอบรม ซึ่งมีหลากหลายกิจกรรมพ่อแม่สะท้อนถึงกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

“ชอบกิจกรรมย้อนรอย เพราะทำให้ตัวเองคิดย้อนกลับว่าตอนที่ เป็นวัยรุ่น เราเป็นอย่างไร ทำให้เข้าใจลูกมากขึ้น แม่สบายใจขึ้นแต่ยังมีความห่วงใยลูกเหมือนเดิม แต่ก่อนจะบ่นเลี้ยงลูกให้อยู่ในกรอบ”

“ชอบกิจกรรมสำรวจชุมชน แนะนำตัวผ่านภาพ เลือกข้าง ย้อนรอย เพราะทำให้ตัวเองคิดย้อนกลับว่าตอนที่ เป็นวัยรุ่น เราเป็นอย่างไร”

“ชอบกิจกรรมเส้นชีวิต ทำให้ได้คิดว่าเส้นตรงนี้จะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นแบบไหนบ้าง กิจกรรมย้อนรอย ฝึกพูดคุย ชอบตรงที่ให้ฝึกพูดคุยสะท้อนกลับว่าเราทำแบบนี้กับลูกหรือไม่”

มุมมองของลูก

หลังเข้าร่วมโครงการ แม่เปลี่ยนไปอย่างไร

ลูกให้ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงของแม่หลังจากเข้าอบรมแล้ว ดังนี้

“แต่ก่อนแม่ไม่ค่อยคุยเรื่องเพศกับลูก หลังอบรมแม่รู้จะเอามาเล่าให้ฟัง เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง แม่กำชับมากขึ้น ดุแลมากขึ้น แต่

ก่อนมีอะไรก็จะไม่บอกแม่ โดยเฉพาะเรื่องแฟน แม่ถามก็จะบอกว่าไม่มี (ทั้งที่มี) แต่หลังจากแม่อบรมก็กล้าจะบอกแม่มากขึ้น สังเกตว่าน้ำเสียงแม่ดีขึ้นไม่ดุเหมือนแต่ก่อนและเวลาขอเงินจากแม่ แม่ก็จะไม่ดุหรือด่าเหมือนเมื่อก่อน รู้สึกว่าแม่จะเข้าใจลูกมากขึ้น ทำให้กล้าจะบอกแม่ถึงเรื่องแฟน และพาแฟนมาเที่ยวที่บ้าน เคยไปคุยกับญาติที่อายุไล่เลี่ยกันก็พบว่า แม่ของเพื่อนก็มาถามเรื่องแฟนมากขึ้น มีท่าทีเปิดใจมากขึ้น (หลังจากที่แม่ของเขาได้พูดคุยกับแม่คนอื่นๆ)”

“แม่เข้าใจมากขึ้น (แม่เพิ่งฟ้าบอกว่าโดยปกติจะเขียนความรู้สึกให้กัน) มีการพูดคุยกัน เช่น เวลาไปร่วมประชุมไม่ให้นั่งกางเกงขาสั้น เป็นต้น เพื่อนบอกว่าแม่ดูแลดีเพื่อนอยากมีแม่แบบนี้”

“แต่ก่อนแม่ชอบบ่นเรื่องทำงานบ้าน แต่ปัจจุบันแม่บ่นน้อยลง แม่เข้าใจมากขึ้น อยากไปไหนแม่ปล่อยให้ไปได้แต่ก่อนแม่ไม่ค่อยให้ไป ทำให้แม่ไวใจ ไปไหนก็จะบอกว่ากลับเวลาไหน ถ้ากลับผิดเวลาจะโทรศัพท์บอก ถ้าโทรไม่ได้เมื่อกลับถึงบ้านจะบอกเหตุผล”

“ก่อนเข้าอบรม แม่คอยตามจิกตลอด ถ้าแม่ถามว่ามีแฟนหรือยัง จะปฏิเสธตลอด แต่ปัจจุบันจะบอกความจริง ไวใจแม่มากขึ้น บอกแม่หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว แม่มาพูดเกี่ยวกับเรื่องเพศมากขึ้น ถามว่ามีแฟนหรือยังเวลามีโทรศัพท์มาแม่จะคอยถามว่าคนนี้แฟนหรือเปล่า”

ทำให้ลูกกล้าคุยกับแม่มากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงของแม่ส่งผลให้ลูกรับรู้และกล้าพูดคุยกับแม่มากขึ้น ดังคำบอกเล่า

“คำพูดน้ำเสียงของแม่เปลี่ยนไป การกระทำ แม่เอาใจมากขึ้น แต่ก่อนต้องดูว่าก่อนที่จะให้เงิน ปัจจุบันขออะไรมาพ่อแม่ให้หมด (แม่แย้งว่ายังไม่ค่อยดี เพราะให้เงินลูกมากกว่าเด็กคนอื่นๆ ในหมู่บ้าน พ่อตามใจมาก) พ่อแม่ตามใจมากขึ้น (แม่บอกว่าถ้าโตไปหรือไม่มีพ่อแม่อยู่แล้วใครจะให้ ปัจจุบันพ่อจะสนับสนุนเรื่องค่าใช้จ่ายส่วนพี่สาวแต่งงานแล้ว เริ่มคิดเองได้ แต่พ่อแม่ยังต้องสนับสนุนเรื่องเงินอยู่) ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับตนเองจะกล้าคุยกับแม่ แต่ถ้าเรื่องนั้นไม่เกี่ยวกับตัวเองจะเถียงแม่กลับทันที”

“แม่ทำตามปกติ (แม่มีต้นทุนคืออยู่แล้ว) แต่แม่เข้าใจมากขึ้น คุยหลายเรื่องมากขึ้น เช่น เพื่อน แต่ก่อนแม่จะคุยเรื่องเรียนอย่างเดียว ถ้ามีปัญหาอะไรกล้าบอกแม่ แม่จะถามว่ามีแฟนหรือยัง กล้าเปิดเผยเรื่องแฟนกับแม่มากขึ้น (แม่ได้คุยกับแฟนของลูก)”

ถ้าจะบอกคนอื่นถึงหลักสูตรพ่อแม่จะบอกอย่างไร

เสียงสะท้อนต่อหลักสูตรเป็นไปในทางบวก ดังคำบอกเล่าที่จะบอกคนอื่นถึงหลักสูตรนี้ว่า

“เป็นหลักสูตรที่ให้มีการพูดคุยสื่อสารกับลูกด้วยความรัก”

“ทำให้เข้าใจลูกวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเปลี่ยนไป ลูกติดเพื่อน หลักสูตรนี้จะทำให้ได้ลูกกลับคืนมา”

“ถ้าทุกคนที่มีลูกวัยรุ่นได้ผ่านเวทีนี้จะมีชีวิตครอบครัวและลูกมีความสุขตลอดไป”

“หลักสูตรนี้ เข้าใจเรา เข้าใจลูก”

บทสรุปการประเมินผลและข้อเสนอแนะ

ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่าโครงการนี้มีจุดเด่นในเรื่องการออกแบบกิจกรรมของหลักสูตรซึ่งสามารถสะท้อนความรู้สึนึกคิดของพ่อแม่⁷ ทำให้พ่อแม่ได้เห็นตัวเอง¹⁰ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะมูลนิธิแพธทูเฮลท์มีประสบการณ์ในการทำงานกับวัยรุ่น และมีข้อมูลที่วัยรุ่นสะท้อนให้ทีมงานได้รับรู้มาประกอบในการพิจารณาออกแบบกิจกรรมจึงทำให้หลักสูตรมีเนื้อหาที่ตรงประเด็นปัญหาของวัยรุ่น และพ่อแม่ได้เป็นอย่างดี⁸

การออกแบบกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งเป็นความเชี่ยวชาญของมูลนิธิอยู่แล้ว จึงทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เกิดการเรียนรู้ตนเองและเกิดแรงจูงใจ เกิดความเชื่อมั่นในการนำทักษะการสื่อสาร^{9,10} ทักษะการเตือนหรือควบคุมตนเองไปใช้ประโยชน์ต่อไป

การขับเคลื่อนโครงการด้วยเครือข่ายถือเป็นความสำเร็จอีกประการหนึ่งของโครงการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะมูลนิธิ มีการทำงานที่แตกต่างจากหน่วยงานราชการ มีแนวคิดในการทำงานเพื่อวัยรุ่น เน้นความเท่าเทียมเสมอภาคมากกว่า การเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้กำกับ ติดตาม ประเมินผล ดังนั้นรูปแบบ และกลไกการนำหลักสูตรไปใช้ กลไกการค้นหากลุ่มเป้าหมาย และหนทางการขับเคลื่อนจึงเป็นไปตามบริบทและทุนมนุษย์ ทุนสังคมของแต่ละพื้นที่ ทำให้เกิดความหลากหลายในกลไก ในทีมงาน และ มีการดึงทรัพยากรของแต่ละพื้นที่มาใช้ประโยชน์ได้จริง ทำให้เชื่อได้ว่าจะนำไปสู่ความยั่งยืนของโครงการในแต่ละพื้นที่ต่อไปด้วย

ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นเป็นภาพความหลากหลาย ที่ยังมีโอกาสในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความชัดเจนในผลลัพธ์ต่อไปในด้านต่างๆ คือ

1. ในเรื่อง กระบวนการจัดหลักสูตร และ ผลลัพธ์การสร้างวิทยากรและการเปลี่ยนพฤติกรรมการสื่อสารของพ่อแม่หลังจากเข้ารับการอบรมจากหลักสูตร

1.1 ทักษะวิทยากร และ การรู้จักกลุ่มเป้าหมายก่อนออกแบบ หรือ ปรับเปลี่ยนกิจกรรมการอบรม ดังนั้นทีมงานที่ช่วยประชาสัมพันธ์ให้คนมาเข้ารับการอบรม ควรจะมีการประสานงานกับทีมวิทยากรเพื่อให้สามารถนำความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมมาให้วิทยากรทำการปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

1.2 การประเมินกระบวนการทำกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ในแต่ละครั้งที่ทำการอบรม จะช่วยให้การสรุปผลลัพธ์การเปลี่ยนพฤติกรรมพ่อแม่มีความชัดเจนว่าเกิดจากการจัดกิจกรรมอะไรบ้าง

การประเมินผลลัพธ์นอกจากความเชื่อมั่นของวิทยากร ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมแล้ว ยังควรมีการพัฒนาระบบติดตามประเมินผลที่เกิดจากการสื่อสารของพ่อ แม่ที่เปลี่ยนไปจากมุมมองของลูก และการเฝ้าระวังผลที่เกิดขึ้นเรื่องการท้องในวัยรุ่นในชุมชนร่วมด้วย

1.3 เอกสารประกอบการอบรม ควรทำให้ง่ายต่อการอ่าน มีรูปภาพประกอบมากขึ้นเพราะผู้เข้ารับการอบรมบอกว่าไม่ได้อ่านหรือ อ่านน้อยมาก ส่วนคู่มือวิทยากร มี

ประโยชน์ควรมีการผลิตเพิ่มและกระจายให้มากขึ้น

2. รูปแบบหรือกลไกการจัดอบรมที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่

โครงการคุยกับลูกหลานเรื่องเพศได้สาธิตรูปแบบการหาภาคีเครือข่ายเพื่อจัดการอบรมให้กับพ่อแม่ได้ในรูปแบบที่แตกต่างกัน พอจะสรุปได้ ดังนี้

2.1 รูปแบบการทำงานผ่านเครือข่ายจิตอาสาในโรงเรียน เครือข่ายพ่อแม่ เครือข่ายผู้ประกอบการ ตลอดจนกลุ่มอื่นๆ ที่ทำงานร่วมกับโรงเรียน หรือ ทำงานเพื่อพัฒนานักเรียน หรือ พ่อ แม่

2.2 รูปแบบการทำงานผ่านผู้นำชุมชน หรือ ผ่านแกนนำในการพัฒนาผู้นำในชุมชน เช่น กลุ่มพัฒนาสตรี

2.3 รูปแบบการทำงานผ่านเครือข่ายโรงพยาบาลระดับอำเภอ และ ตำบล ทั้งในระบบการดูแลวัยรุ่น การดูแลหญิงตั้งครรภ์ การดูแลผู้ติดเชื้อโรคติดต่อ หรือ ยาเสพติด ซึ่งทั้งหมดนี้มีปัจจัยร่วมคือเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว

2.4 รูปแบบการทำงานผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อป้องกันหรือลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

3. โครงการควรมีการทำวิจัยถอดบทเรียนและประเมินผลสำเร็จในเรื่องผลกระทบของโครงการต่อการลดปัญหาของพื้นที่เพื่อยืนยันผลสำเร็จ และ เป็นข้อมูลในการปรับเปลี่ยนหลักสูตรในมีความทันสมัยและสอดคล้องกับทุนมนุษย์ ทุนสังคมต่อไป

4. มูลนิธิควรนำไปพัฒนาต่อยอดในโครงการเรียนรู้เรื่องเพศ เรียนเรื่องทักษะชีวิต¹¹

ในมิติครอบครัว แนวทางและบทเรียน จากประสบการณ์การทำงานของครูใหญ่หรือผู้อำนวยการในชุมชน

5. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มองค์กรที่ทำงานกับวัยรุ่นเป็นประจำจะเป็นหนทางในการพัฒนากลุ่มเครือข่ายที่ได้สร้างขึ้นเป็นการขับเคลื่อนทั้งด้านการเพิ่มจำนวนเครือข่าย และ การเพิ่มพูนหรือพัฒนาองค์ความรู้จัดการความรู้การทำงานวัยรุ่นของประเทศต่อไป

ดังนั้นจึงถือได้ว่า โครงการคุยกับลูกหลานเรื่องเพศของมูลนิธิแพथทูเฮลท์ เป็นโครงการที่ดี ประสบความสำเร็จในการสร้างทักษะการสื่อสารของพ่อแม่ และ เป็นที่ยอมรับจากสังคม เกิดพลังทั้งพ่อแม่และคนทำงานในสังคมต่างๆได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

1. จารุวรรณ ศรีเวียงยา วัชรศักดิ์ กสิผล. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบางกะปิ กรุงเทพมหานคร รายงานการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ กลุ่มระดับชาติด้านวิทยาศาสตร์ ครั้งที่ 6; 2015: 114-122.
2. นรมนต์ มหาศิริมงคล. ปัจจัยที่สัมพันธ์ต่อการสื่อสารเรื่องเพศของวัยรุ่นตอนต้นกับพ่อแม่. [วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเพศศาสตร์(สหสาขาวิชา)]. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2548.

3. วิลาลินี พิพิธกุล และ กิตติ กันภัย การวิจัยเรื่องเพศและสื่อสารในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย; 2546.
4. สายทิพย์ สพมานะ การสื่อสารในครอบครัวกับทัศนคติการมีเพศสัมพันธ์ของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต]. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; 2552.
5. สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องการสื่อสารเรื่องเพศในครอบครัวไทย; 2556.
6. โครงการก้าวอย่างเข้าใจ มูลนิธิแพธทูเฮลท์ คู่มือการจัดกิจกรรม การสื่อสารระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง กับบุตรหลาน เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางเพศในเยาวชน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอส. ซัพพลาย จำกัด; 2557.
7. อภาพร เผ่าวัฒนา. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสื่อสารเรื่องเพศของมารดาที่มีบุตรสาววัยรุ่น ชุมชนแออัดเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารพยาบาลสาธารณสุข. 2551; 22(1): 31-50.
8. อรุษา จันทรวิจ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกสุขศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์]. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544.
9. Wamoyi J, Fenwick A, Urassa M, Zaba B, Stones W. Parent-Child Communication about sexual and reproductive health in rural Tanzania: implications for young people's sexual health interventions. Journal of Reproductive Health. 2010; 7(1): 6.
10. Wilson EK, Grad JC. Parents' perspectives on talking to preteenage children about sex. Perspectives on Sexual and Reproductive Health. 2010; 42(1): 56-63.
11. World Health Organization. Life skill education for children and adolescent. Geneva, 1994.